

DE WEG NAAR DE PEIN

Vader Siebren wordt oma Siepie

Hoofdstukken

1. Energie	pag. 4
2. Zwaaien	pag. 8
3. Oncologie	pag. 14
4. Tweets	pag. 27
5. De Pein	pag. 32
6. Drachten here I come	pag. 36
7. Lulletje (1)	pag. 44
8. De laatste carambole	pag. 52
9. Kamp Vught	pag. 57
10. Het Koetshuis	pag. 72
11. Café Elinkwijk	pag. 77
12. Lulletje (2)	pag. 80
13. Het nieuwe lid	pag. 88
14. Lulletje (3)	pag. 95
15. Het fotoboek	pag. 107
16. Een halve lotus	pag. 112
17. Fedde	pag. 125
18. Soep	pag. 136
19. Daantje	pag. 144
20. Strandjes	pag. 151
21. Open avond	pag. 156
22. Adam en Eva	pag. 165
23. Meute	pag. 170
24. Tennis op de berg	pag. 176
25. Scheren	pag. 185
26. Dancing Queen	pag. 193
27. Een Rus en een poes	pag. 200
28. Een potje kaarten	pag. 208
29. Huichelaars	pag. 214
30. De Grote Weigering	pag. 225
31. Slotwoorden tijdens de crematie	pag. 231

Tweede herziene druk maart 2021

Schrijver: Jan Bouman

Illustraties: Hans Klaverdijk

DE WEG NAAR DE PEIN

Bontsje ek mei?

Auteur van o.a.

Zitvlees ISBN 978-94-022-3145-8 2016

Moeders op Jacht ISBN 978-94-638-9092-2 2019

Energie

Siepie staat aan het voeteneinde van haar bed. Ze staat voorovergebogen en houdt zich met gestrekte armen vast aan het ziekenhuisbed en kijkt van boven naar haar blote voeten, die roodgaderd kou staan te lijden.

“Jullie zijn toch geen vrouwenvoeten. Kom op nou meisjes. Maat vijfenveertig en dan die nagels. Eveline zou zeggen, een dame verzorgt zichzelf tot in de puntjes Siepie. Zorg dat je nageltjes tiptop zijn. Nou meiden, vergeet het maar ik ga jullie niet meer knippen voor die paar weken. Mannenvoeten onder een vrouwenlijf; de lange nagels zijn eerder het kenmerk van een mannenvoet dan de grootte. Er zijn genoeg vrouwen met dezelfde maat, vrouwen van twee meter. De voeten en de handen van een kerel en toch is ze een vrouw. Ze kijkt naar beneden en er valt een druppel op haar rechtervoet. Lief voetje, lieve voeten.” Voorzichtig laat ze de beddenstang los en klimt in bed.

“Zou ik weer ‘nee’ zeggen?” mompelt Siepie. Op de ziekenhuisgang slepen ze met bedden, tafels en apparatuur. Nee, tegen het leven als man? Ze trekt het laken omhoog tot boven haar kin en doet haar vingertoppen tegen elkaar. Ze voelt haar hoofd trillen. Zou dat door die rot kanker komen? Hoelang heb ik nog? Siepie beweegt haar tenen onder het laken aan het voeteneind. “Hoe lang hebben wij elkaar nog lieve voetjes?”

Het grote Ja of het grote Nee. Ik heb geen berouw; geen flintertje berouw. Ik zou hetzelfde zo weer doen. Ze stoot haar tenen in een kramp tegen het ijzer van het bed. Ze merkt dat ze het lekker vindt, pijn voelt hier in bed, in dit ziekenhuisbed fijn. Thuis zou ze vloeken als ze haar tenen zou stoten. Nu voelt ze een weldadige warme stroom. Het zorgt voor een prettige flits, vlak voor je dood kan je nog leren; nieuwe ervaringen. In de lange rij van naakte mensen loop ik

regelrecht naar de hel. Onderweg word ik door wespen en vlooien gestoken. Zo kom ik nooit in de hemel. Altijd maar Nee zeggen. Je moet voor het Ja gaan. Je bent man, je bent vader en je draagt jouw lot. Je gaat je gedragen als een goede vader; een familieman. Loslaten maar... ik kan mediteren; dat heb ik geleerd in die kerk. In Amsterdam in dat zaaltje zeloten; nee, geen malloten, hoewel.

Wat trilt mijn hoofd, mijn nek, door mijn hele lijf een lichte tremor. Als ik niet wist dat mijn einde nadert zou ik ermee naar de dokter gaan. Siepie maakt een cirkel van energie en voelt de warmte door haar lijf, armen en vingers gaan. Sterven is verschrikkelijk, denkt ze. Love is like an ocean, full of conflict and full of pain. “Diepzinnig!” schreeuwt ze en “Welke love? Welke? Wie heeft er ooit van mijn handen gehouden, of van mijn voeten?”

Ik wil niet dood, op haar mobiel ziet ze dat het vijf uur 's nachts is. “Ik wil niet dood!” schreeuwt ze onder de dekens.

Ze gaat naar haar mantra en probeert los te laten. Al trilt haar hoofd, ze weet dat de mantra het bootje is waar ze in moet stappen. Zolang hij niet over de Styx vaart is alles best. Aan de andere kant ziet ze de lange rij verloren zielen. Het schudden houdt niet op. Ze ziet zichzelf in die lange rij van naakte mensen naar de hel lopen. Ze begrijpt niet dat ze straf verdiend heeft. Ze kon niet anders, als man kwam ze uit de oven en dat was een fatale vergissing. Haar voeten en vingertoppen tintelen en ze voelt het bloed onder haar nagels stuwen. De lucht die door haar aangetaste longen stroomt, het water dat door haar keel glijdt, de plas in haar blaas, alles voelt ze alsof het de eerste keer is.

Het regent en de druppels komen door een kier van het raam op het zeil. “Ik kan net zo goed opstaan”, zegt ze hardop en trekt haar dekens en laken omlaag. Niemand hoort haar, ze heeft de kamer in het Kennemer voor zichzelf. “Blijf

liggen, blijf liggen en vingertoppen tegen elkaar, loslaten trut.” Hoe verzin je het? Ligt ze hier op het laatst van haar aardse bestaan en wil ze het loslaten. “Vasthouden!” schreeuwt ze richting het raam. Ze wil de druppels voelen. Als ze nog regendruppels wil voelen heeft ze nu de kans. De kier waar de regen door miezert is breed genoeg voor haar hand. Hoe lang heeft ze nog? Ergens tussen één dag en een paar weken. De druppels tikken op het zeil, teken van leven.

Wat zou Cees gekozen hebben? Hij is al lang uit de rij. Aan de plas koos hij voor het grote nee, de grote weigering. Hij wilde niet meedoen aan dit vervuilde leven, niet communiceren, niet werken, hij wilde niets. Zwemmen was het enige, van de ene kant naar de andere kant. Hij deed niet mee, zei hij. Tijdens zijn opleiding had hij vrijwillig lessen filosofie gevolgd. Daar lazen ze gedichten van Kaváfis. De gedichten die na zijn dood waren uitgegeven. Kaváfis zelf bleef eindeloos schaven en verbeteren, nooit tevreden. Woonde zijn hele leven bij zijn moeder, de schat. Had een lullig baantje en schreef prachtige gedichten; alleen geloofde hij er zelf niet is. De leraar filosofie van Cees stond met betraande ogen college te geven, “Wat prachtig mensen” zei hij dan. Later kon hij niet meer, te overmand door emoties moest hij het lesgeven loslaten.

Cees blijft zwemmen, zomer en winter in het meer. Als mensen een gesprek met hem beginnen kijkt hij ze zo vriendelijk mogelijk aan. Hij wil niet lomp en onbeschoft overkomen; maar hij antwoordt niet. Met Siepie komt het soms tot een kort gesprek. Zijn onbegrip over het feit dat je iemand anders zou willen worden is zo groot dat hij zijn zelf opgelegde zwijgplicht hiervoor opgeeft. Hij snapt niet dat hij vrouw wil worden. Het maakt allemaal geen zak uit, volgens hem. Je bent verzwolgen door het systeem. Het laatste wat ze van hem herinnert is de gil over het water. Eind september, hij heeft de overkant aangetikt en is op de terugweg. Een meter of tien voor de kant verdwijnt hij. In de plas; hij is niet

te redden. Zou hij gered hebben willen worden? Pas de volgende dag zou de waterpolitie hem opdreggen, tien meter uit de kant, zeven meter diep.

Met haar ogen gesloten en de vingertoppen tegen elkaar ziet ze zichzelf liggen als lijk of als een non. Ze spreekt een gebed uit. Ze bidt voor haar kinderen, vrouw en kleinkinderen. Half zes en Siepje laat zich uit bed rollen. Op handen en knieën kruipt ze naar de whiskyfles en schenkt een glas halfvol om bij het raam relaxed op te drinken. Ontspannen sterven... hoe? Wat een kwelling is sterven; ze wist niet dat ze er zo'n hekel aan zou hebben. Komaan, of je nu drie dagen hebt of dertig jaar, de whisky smaakt er niet minder om. Bij elk slokje proeft ze zorgvuldig het zoete, het bittere, het hout. Ze houdt haar neus boven het glas. Ruikt een mannenneus beter dan een vrouwenneus? Heeft ze een mannenneus? Ze inhaleert diep de vertrouwde geur.

Ze steekt haar hand uit het raam en likt de regen van haar huid. Lang wachten met doorslikken, zo lang mogelijk. Ze lacht en houdt het glas voor haar gezicht. Ze draait het laatste slokje op de bodem rond. Nooit meer mijn eigen huisje zien. Geen eierkoeken meer 's nachts, kut...ik wil niet dood. Ik voel me niet ziek. Ik kan alles nog: zuipen, lopen, denken, vreten, ik leef. Ik weiger te sterven. Mijn kinderen, mijn kleinkinderen. Nu is niet meer. Voor niemand is er een nu. Als je denkt dat het er is houd je jezelf voor de gek. Iedereen, ook Kaváfis dacht dat hij leefde, Cees dacht dat hij leefde, de goeroe in de kerk, Jan, ik. Nu is voorbij.

Zwaaien

Siepie en ik staan op het Groot Heiligland, een smalle middeleeuwse steeg in Haarlem, achter het Frans Halsmuseum. We hebben vanavond voor het laatst gebiljart in het Koetshuis. Na het biljarten hebben we samen met John de ober aan de bar stevig ingenomen. Tot Siepie van haar kruk valt en John die hier al meer dan twintig jaar werkt haar overeind helpt. Ook voor de obers is het einde oefening na prettig gewerkt te hebben in deze stijlvolle locatie. Siepie en ik staan met onze rug naar het Historisch Museum en zij wijst met haar keu naar het Koetshuis. “Kijk uit met die keu!” roep ik want ze zwaait ermee gevaarlijk alle kanten op. “Dat daar”, zegt ze “Dat worden appartementen, luxe appartementen. De originele Wilhelminabiljarts konden ze nog kwijt, de rest gaat op de schroothoop; zonde.”

Ze vertelt me voor de zoveelste keer dat de eigenaar pas overleden is en dat zijn jongere vrouw het in haar eentje niet kan bolwerken. Ze zucht diep, wankelt, gaat op haar hurken zitten en vloekt een paar keer hardop. Ze staat op, schroeft haar keu los en stopt hem in de foedraal die ze om haar schouders gespt. Dan zwaait ze met gestrekte armen voorwaarts en achterwaart terwijl ze daarbij steeds door haar knieën buigt. “Zie je hoe ontspannen ik zwaai? Kijk dan! Kijk dan! Ik kom hier drie keer per week man. Mijn halve salaris breng ik hiernaartoe en nu gaan ze sluiten. In één keer afgelopen!”

Het zwaaien doet ze vaker; ik kijk er niet meer van op. Dacht eerst dat het bij Gilles de la Tourette hoorde. Ze doet het bewust, soms afgewisseld met een andere zwaai-oefening. Meer dan vijftig jaar geleden heeft ze beide oefeningen van haar gymleraar Fedde in Friesland geleerd. De eerste jaren nadat Fedde haar de oefeningen in detail geïnstrueerd had zag ze het nut er niet van in. Later geeft het haar vleugels, zegt ze. Nog later begrijpt ze dat het haar een duw in de

richting van haar grote verandering, ‘Het grote Ja’ gegeven heeft. Ze gaat van zachte stoffen houden, omdat Fedde altijd zijden overhemden draagt. Als hij vlak naast haar staat en haar de ‘zwaai’- instructie geeft voelt ze de zachte stof langs haar wangen strelen. Ze ziet de glans op zijn overhemden. Vleugels krijgt ze op de dansvloer. Vleugels als ze tennist en vleugels als ze dronken is. Dan slaat ze haar vleugels uit en komen haar benen niet in de knoop. Op de meest vreemde plekken begint ze te wapperen. Als ze zo staat te zwaaien houdt ze meestal een preek. De kern van de preek is, dat ik, Jan Bouman moet veranderen en de richting waarin is vaak hetzelfde.

Een enkele keer komt er een voorbijganger langs die vraagt “of het wel goed met me gaat?” daarna kijken ze naar de zwaaiende Siepie met een vluchtige blik en vragen: “Met U ook meneer? Of mevrouw?”

Siepie buigt en zegt hees tegen een passant: “The memory of love will bring you home.” Het laatste woord lang uitgerekt en vervolgt tegen mij: “Kom toch eens voor jezelf op man. Wat voor mensen heb jij boven je? Jij bent toch geen lulletje? Jij hebt toch een belangrijke positie op dat ministerie, of niet soms? Ik zie alleen die staatssecretaris met zijn dikke kop op tv. Wat heb jij aan die kerel? Doet hij wat voor jou? Ziet hij jou staan? Weet die zak überhaupt hoe jij heet?”

Natuurlijk heeft ze gelijk. Op het ministerie voel ik geen flintertje erkenning.

“Nee daar heb ik niks aan, helemaal niks. Al denken een hoop mensen dat hij me steunt. Ook het niveau daaronder, de SG en de DG’s doen geen kloten voor me. Als ik daarop wacht kan ik beter meteen inpakken Siepie.”

“Maar het is al jaren een puinhoop daar op dat ministerie Jan, dat weet iedereen. Als ze weten wat jij kunt zouden ze beter naar jou luisteren, zeker weten mannetje. Ik zie het hier op de tennisclub, waar iedereen elkaars bloed kan drinken, hoe jij het doet. Dat hebben ze daar bij die ouwe macho’s ook nodig. Laat het ze weten, kom op voor jezelf man!”

Ik stribbel wat tegen. Zeg haar nogmaals dat ik ondanks dat ze me niet op waarde schatten een leuke baan heb, een goed salaris, alle vrijheid en een fijne thuissituatie. Als ik ga muiten stel ik dat allemaal in de waagschaal. Als ik zeg dat het meevalt komt ze altijd met een voorbeeld. De laatste jaren heeft ze me gebombardeerd met voorbeelden waaruit bleek dat ik me weer eens ingehouden had. Ik tolereer al dat gedram omdat ik vind dat ze eigenlijk gelijk heeft. Ze zegt het uit bestwil en het prikkelt me tot nadenken.

“Wat je me laatst vertelde over die keer dat je met collega’s en de hoofddirecteur in Mexico was voor een werkbezoek. Weet je wat ik bedoel? Die keer, niet zo lang geleden, dat je met collega’s en de directeur in een delegatie naar Mexico afreisde?”

Het lijkt of ze broodnuchter geworden is. Ze staat kaarsrecht, af en toe zwaait ze wat en kijkt met zonder tolleren aan.

“Je bedoelt dat hij me niet eens groette op Schiphol, straal langs me heenliep en pas in Mexico erachter kwam dat ik de enige was die Spaans sprak?”

“Precies, dat bedoel ik man! Hij wist niet dat jij Spaans sprak omdat je het nooit verteld had: hé hoofddirecteur, we gaan naar Mexico; weet u dat ik Spaans spreek?”

“Klopt, klopt alleen vind ik dat jouw leidinggevenden zelf moeten weten wat de kwaliteiten van hun mensen zijn. Vind je ook niet Siepie?”

“Natuurlijk man... maar kijk om je heen. Die flapdrollen denken alleen aan hun eigen carrière, wat jij kunt, wie jij bent interesseert ze geen fluit. Likken naar boven en trappen naar beneden, dat is het devies. Jij bent de enige die daar voor jezelf wat aan kan doen.”

Door het verhaal van Siepie komt het zakenreisje me scherp voor de geest. De botheid van de hoofddirecteur is schrijnender geweest dan ik haar verteld heb.

Nu zit het me hier, 's avonds laat op het Groot Heiligland, ineens dwars en wil ik het kwijt.

“Zal ik het nog eens een graadje onbeschofter maken Siepie?”

Ze gaat over op de andere zwaai-oefening waarbij ze door de knieën zakt en haar armen zijwaarts voor haar lijf laat vallen, kruisen en zwaaien. Duidelijk verstaanbaar zegt ze:

“Graag vertel op, ik geloof alles wat je vertelt over die horken van managers daar.”

“ Ok luister en huiver. In Mexico city moest ik een presentatie geven hoe Nederland met slachtoffers en nabestaanden omgaat. Als voorbeeld voor de rest van de wereld. In andere landen kijken ze nogal tegen ons op snap je, hoe goed wij het als land doen. Er waren een stuk of dertig deelnemers en ik wilde me in het Spaans uitdrukken. Ik studeer al een tijd Spaans, dat weet je maar toch een giga uitdaging. Voor allemaal Spaanssprekenden uit diverse landen uit de hele wereld, de meesten uit Zuid-Amerika. Ik was best gespannen en weet je, twee uur lang ging het gesmeerd. Ondanks mijn klamme handen, het liep als een trein. Misschien was mijn Spaans niet van C2 niveau maar ze begrepen me. De deelnemers gaven me hugs, complimentjes, schouderklopjes, ik voelde me vereerd. Ik weet Siepie dat het publiek in Zuid Amerika altijd beleefd is, maar toch... Er was één smet op mijn presentatie.

Weet je wie er niet was: de hoofddirecteur. Vind je het gek dat Hennephof, zo heet die gast, niet weet wat mijn kwaliteiten zijn?”

Siepie steekt haar armen in de lucht en zwaait nu afwisselend voorwaarts en zijwaarts; het lijken cirkels die ze beschrijft. Ze kijkt me aan en ik zie dat er tranen over haar wangen biggelen. Speelt ze toneel, zijn het dronkenmanstranen of is ze echt geraakt? Ze schudt haar hoofd, legt haar handen op mijn schouders en kijkt me lang aan.

“Je doet me pijn Jan, echt waar man ik ben misschien wat emotioneler geworden nu ik vrouw ben, Kom op nou Jan. Laat je niet piepelen, zeg er wat van, sla hem desnoods op zijn bek. Ik wist niet dat het zo erg was, zo grof. Hoe voelde je na die workshop?”

“Niet best Siepie, ontkend tot op het bot. Ik dacht, wat kan ik meer doen dat dit? Het Nederlandse beleid op slachtoffergebied voor een internationaal podium in het Spaans met succes uiteenzetten? Geen enkele ambtenaar van dat hele klote ministerie Justitie en Veiligheid doet me dat na. Niemand en hier sta ik. Een paar collega's van me zaten in de zaal en hadden mijn optreden meegemaakt. Er was een vertaler van het Spaans naar het Engels dus ze hadden mijn presentatie kunnen volgen. De collega's gaven me complimentjes, alleen zij zagen ook dat de hoofddirecteur er niet bij was. Op zo'n ministerie zwemmen de haaien.”

“Precies, wat denken die collega's? De grootste haai is er niet bij... het zal niet zo belangrijk zijn wat die Bouman te vertellen heeft. Zo is het toch Jan?”

Je hebt gelijk Siepie. Maar wat doe je eraan als zo'n zak, die verder geen flikker uitvoert nooit ziet wat jij kunt? Uitschelden of over de tafel trekken. Collega's charteren voor mijn belang, in dat haaienaquarium? Ze kijken wel link uit, vreten liever de kleintjes op.”

“Je had het in elk geval tegen die Hennephof of Touwtuin, Touwslager hoe heet dat stuk ongeluk moeten zeggen. Speak up man, loud and clear.”

“Weet je Siepie, dat vind ik dan weer kinderachtig. Baas, ik vind het vervelend dat u er niet bij was hoor, want ik heb het zo goed gedaan. Dat is toch Bert- en Ernie- achtig man.”

Siepie zwaait fanatiek door, een teken dat ze nadenkt; ze wil met iets goeds komen.

“Als ze je echt raken Jan, diep in je ziel dan moet je dat zeggen. Rechtreeks tegen de tophaai. Jij bent lucht voor hem, een scheet die hem dwars zit. Laat hem een poepie ruiken.”

Ik ga hogerop de stoep van het museum zitten en denk na over wat Siepie gezegd heeft. Ik spoel de film terug en zie de eerste dag dat ik de nieuwe Hoofddirecteur ontmoette. “De deur staat altijd voor je open”, zei hij. Na zijn introductie bij het voltallig personeel viel de deur voor mij in het slot. Nu kan ik erom lachen. Vanaf het podium wees hij op mij en zei: “Kijk daar staat een levensecht meubelstuk. Van deze living statues hebben we er tientallen op het Hoofdkantoor. Toch staat ook voor deze bijzondere inheemse soort mijn deur altijd open.” Hij keek me aan vanaf het podium en zei tegen het publiek: “Ik zal het de ambtenaar in kwestie vragen: levend standbeeld Bouman is het correct dat ik u een open deur heb aangeboden?”

Ik voelde me vernederd en woedend, zelfs ik heb een grens en wat ik bij die gelegenheid zei, is hij me altijd kwalijk blijven nemen. Ik zei: “Als jij een ervaren ambtenaar zo beneden alle peil aanspreekt dan denk ik, dat wordt nooit wat met die vent.” Daarna verliet ik de zaal, ondanks zijn geroep van “Bouman kom terug, kom terug, dit is een dienstopdracht!”

Siepie stopt met zwaaien en haalt haar keu weer uit de foedraal op haar rug. Ze schroeft hem in elkaar en wijst met de keu op het museum en schreeuwt: “Op de brandstapel met die kerel.”

“Ik heb hem vergeven Siepie. Het is mijn werk, snap je. Collega’s zeiden dat hij het zo niet bedoelde. Dat ik eens moest weten waarvoor de Staats hem stampvoetend uitschold. Ook die wordt weer uitgescholden, door een stampvoetende Rutte. Je moet het maar pikken.”

“Ik ben trots op je Jan, voorzitter Jan. Trots op die ene keer dat je van je afbeet.” Ze wijst met haar keu een denkbeeldige zin aan en leest hardop:

”Wees zichtbaar kereltje!”

Voor ik op de fiets spring gaat me een licht op en probeer enigszins gedragen te zeggen: “For some love is everything and for some an open window.”

Oncologie

Het Kennemergasthuis locatie 1 ziet er nog net zo afgeragd uit als tien jaar terug, toen ik hier gedurende een paar weken dagelijks kwam. Wat een ouwe meuk; het lijkt het Koetshuis wel. De lucht hier ruikt zoals die rond de biljarts in onze oude kroeg hangt, naar verschraald bier. Hoe lang is die tent al gesloten? Na het Koetshuis biljartten we een jaar of drie op de Startbaan in Amstelveen. Ook daar hing die alcohollicht met al die ouwe kerels rond hun biljarts.

Ik denk aan een collega van vroeger op het Drugsteam. Hij rook altijd naar alcohol en wij wisten dat hij elke avond in de kroeg hing. Niet voor een kopje koffie maar om stevig te hijsen. Het was voor hem de manier, zei hij, om laagdrempelig met de junks en alcoholisten om te gaan. Wij als collega's dachten dat hij zelf alcoholist was. Het management verrekte het om dat tegen hem te zeggen. Dan kwam Frans binnen met een alcoholwalm om zich heen die dwars door de deuren van de spreekkamers kierde. Frans was niet gek, hij wist donders goed dat wij hem doorhadden. Tijdens een casuïstiekvergadering die wij wekelijks voerden toverde Frans ineens een briefje tevoorschijn en zei plechtig: "Collega's ik moet jullie iets zeggen. Dit is een briefje van mijn huisarts. Hij schrijft dat ik in ernstige mate te kampen heb met een hoge bloedsuikerspiegel. Daardoor ga je naar aceton ruiken. Het is geen drank maar mijn bloedsuikerspiegel. Ik ruik naar drank maar het is aceton." Nu, hier in dit ziekenhuis denk ik, zou hij misschien toch de waarheid gesproken hebben? Het stinkt hier ook naar drank maar zal vermoedelijk aceton zijn. Rehabilitatie van Frans, als ik hem ooit zie, zal ik het hem zeggen.

Voor de lift staat een beschaafd uitzierende vrouw, die volgens mij hier werkt. Terwijl we wachten vraagt zij waar ik heen wil. Ik zeg 'naar boven' en vraag, zonder pauze te laten vallen of zij hier werkt. Ze antwoordt dat ze gastvrouw is.

Als ik doorvraag vertelt ze dat ze in een team van gastvrouwen werkt en één dag per week ingeroosterd wordt. Ze is oma van vier kleinkinderen en heeft doordeweeks meer te doen; één dag is voor haar het maximum. Ze vraagt of ze mij ergens mee van dienst kan zijn. Op de button op haar informele uniform staat Joke. “Joke, kunt u ervoor zorgen dat de lift komt?”

Ze antwoordt dat de lift snel komt en ze laat ze me een lijstje zien met alle afdelingen van het ziekenhuis. Ziet er ingewikkeld uit en een gastvrouw moet binnen drie maanden alles uit het hoofd kennen. Ze wenst me een fijne dag.

Siepie ligt op oncologie, op een kankerafdeling vertelde ze me aan de telefoon. “Niet schrikken” zei ze, “want ik zie er niet uit. Heb een paar dagen niks gegeten en voel me zo slap als een vaatdoek.” Ondanks haar waarschuwing schrik ik. Ze zag er nooit florissant uit. Nu nagelt de schrik mij vast aan het zeil van haar kamer. Alsof ik met eendepoten vastgeplakt sta. Idioot, ik kan niet bewegen. “Siepie, ik sta vast, ik kom niet vooruit!”

“Je moet bewegen jochie”, zegt ze en begint haar bed uit te klimmen. Voor ik een poot verzet heb staat ze naast haar bed en maakt de bekende zwaaibeweging. “Ja ouwe asceet, bevries jij maar, ik zie eruit als een zwerver in de blessuretijd van zijn leven, ik weet het, ik had al lang dood moeten zijn, met al dat zuipen en roken. Maar het zwaaien gaat nog best.”

“Kolere, je kon wel eens gelijk hebben, ik kan van de weeromstuit geen poot verzetten meid. Vorige week zag je er buiten het ziekenhuis al niet best uit maar nu is het een graadje erger.”

Voorovergebogen in de schaatspas lukt het me naar voren te glijden. De alcohol, of is het acetonlucht wordt steeds zwaarder. Siepie is het kennelijk zat en met een laatste zwaai lanceert ze zichzelf terug op bed. Ze hijgt als een postpaard en zegt:”Bewegen, zie je nu wel dat is je redding. Gisteren hebben ze wat drank op het zeil gemorst en dat plakt als de ziekte. Vind je het erg als ik een klein glaasje

whisky erbij pak. De staf laat me mijn gang gaan; ze noemen het mijn elixer, mijn levenswater. Er is niets meer aan te doen, zeggen ze, iedere dag is er één in de blessuretijd. Opstaan lukt me ook niet meer, de kanker heeft mijn hele binnenste verteerd. Die fles heeft Herman gebracht, die ouwe biljarter van vroeger uit het Koetshuis. Je kent hem wel, hij gaf ons af en toe een lesje. Hij heeft geen cent te makken maar ik mocht hem niet betalen. De armsten zijn de gulsten, dat weet je.”

“Lief van hem, vertel eens wat meer over jezelf tante; hoe is het? Wat kloten trouwens dat je er zo aan toe bent mens. Je had stevige hoestbuien de laatste maanden maar dat je nu hier ligt had ik niet verwacht. Wat zegt de verpleging?”

“We gaan er geen doekjes om winden Jan, je kent me. Ik heb nog een paar weken hooguit, dan zit mijn leven op deze aardkloot erop. Ik vind het verschrikkelijk, heel erg dat ik mijn kleinkinderen, mijn drie kinderen en alles daaromheen niet meer kan meemaken. Gruwelijk jammer, net nu ik van het hele spul begin te genieten maar het is een feit.”

“Zijn de dokters het met jou eens Siepie? Vinden zij ook dat het een aflopende zaak is?”

“Ja, noppes, nada het is over en uit voor deze dame, die nooit een echte dame geweest is. Straks meer daarover want we gaan mijn extra tijd niet verspillen voorzitter. Je zit niet voor niks hier toch? We gaan de balans opmaken; de grote balans van leven en dood, de Levensbalans, met een hoofdletter. De reguliere speeltijd is voorbij, de fluit had al kunnen gaan.” Siepie pakt een handdoek en veegt het zweet van haar gezicht. Ze maakt er een grote prop van en mikt op de wasmand in de hoek. Ze zucht hevig en rochelt dat het een aard heeft.

“Eerst een paar slokjes vuurwater. Haal jij een glas water voor mij? Ik drink mijn whisky altijd met een glas water ernaast. Koffie met een glas water vind ik niks, whisky met water is top.”

Ik pak een glas van haar nachtkastje en zie dat ik het eerst moet omspoelen. Als ik terugloop van de kraan kijk ik naar haar. Tien jaar geleden keek ik op deze afdeling in dit ziekenhuis ook naar zo'n dodenmasker. Van die vrouw nam ik haar hand vast en bleef gerust een uur zitten tot het gezicht weer tekenen van leven gaf. Nu twijfel ik of ik hetzelfde zal doen. Met Siepie heb ik geen seksuele relatie al is ze voor mij twintig jaar een dierbaar medemens. Ik besluit haar eerst een minuut of tien rust te geven en pak daarna haar hand vast, die gloeiend heet is. Ze opent haar ogen tot spleetjes en er verschijnt een lichte glimlach. Ze zakt achterover en zegt, nauwelijks hoorbaar, een paar woorden.

“Wat zeg je Siepie, ik versta je niet.” Ik buig voorover tot vlakbij haar mond.

“Weet je, ik wil zoveel pijn lijden dat ik het niet erg vind om dood te gaan. Ik heb te weinig pijn, voel me doodmoe, kan niet op mijn poten staan. Zucht...”

“Lullen dat gaat me goed af... ik moet even bijkomen goser.”

Op haar nachtkastje ligt ‘Geboortegrond’ van een Poolse schrijver. Als ik erin blader terwijl Siepie achterover ligt, lees ik over pogroms, anti-semitische aanvallen, moorden en verkrachtingen op alles wat Jood is in Polen. Aan de jaartallen te oordelen nog voor de nazi's Polen binnenvielen. Siepie huivert...

“Dat boek zou elke Europeaan moeten lezen. De onmenselijke wreedheden tegen de Joden in Polen, de razzia's. Ik las een artikel over studenten van de universiteit van Lodz die voor de oorlog in opstand kwamen tegen het feit dat Joden in Christelijke lijken mochten snijden bij het studievak pathologie. Ze moesten in hun eigen Joodse lijken snijden en als die er niet waren dan stopten ze maar met hun studie. De auteur beschrijft woedende menigten, bijgeloof en pogroms. Dit boek is een waarschuwing voor al die partijen die zogenaamd voor ‘het volk’ zijn; nationalisme leidt tot lynchpartijen.” Ik vraag haar naar de achtergrond van haar Shoa interesse.

Ze noemt de boeken van Hans en Teun. De gründliche Duitsers en de Hollandse muggenzifters, een ideale combinatie om een volk uit te roeien. Lafaards en pennenlikkers dat is mijn volk. Ze gaat rechtop in bed zitten, kijkt omhoog en vraagt uit naam van ons volk om vergeving.

“Nu de slok vuurwater me energie geeft ga ik de taart aansnijden. Op de balans van leven en dood leg je links de verwachtingen vanaf het moment dat je gaat nadenken. Rechts leg je de realiseringen van je verwachtingen.”

“Tot nu toe kan ik je volgen Siepie, wat wil je met jouw balansverhaal? Ook nog die taart; ik moet steeds aan de Weight Watchers denken. Jij vraagt je af: hoe gelukkig was ik en hoe gelukkig ben ik nu.”

“Heel kort, we gaan er niet omheen draaien. Je zult zien dat je mijn introductie later nog kunt gebruiken. Heb jij aan jouw verwachtingen voldaan in dit ondermaanse voorzitter?” Ineens draait de camera mijn kant uit, kost me tijd.

“Ten dele Siepie. Ik heb je verteld dat ik vroeger een angstig, verlegen mannetje was. Ik hoopte dat ik als ik eenmaal groot zou zijn door de pestkoppen met rust gelaten zou worden. Ergens aan een bureau zonder collega's bij een raam alsmaar werken. Aan een gezin dacht ik niet eens. Dat leek me onhaalbaar voor mij. Achteraf gezien heb ik er meer uitgehaald. Ik verwachtte een vijf en het werd een zeven.” Weer een diepie zucht, Siepie neemt een aanloop.

“Ja, als je het basaal stelt dan heb ik een gezin gesticht, kinderen gekregen, werk, kleinkinderen. Ik wilde meer, jij hebt het over de onderste laag van Maslow, de basisbehoeften. Die zeven van jou had ik al binnen toen ik een puber was; voor mijn operatie stond ik op zeven.” Wat ze me nu vertelt heeft ze me eerder gezegd, zij was een gelukkig kind en een durfal.

“Klopt Siepie maar ik hoefde op de leeftijd dat ik ging nadenken niet meer. Ik was angstig, alleen en voelde me superonveilig. Ik had een hond en dat was mijn

basisveiligheid. Zonder hond zou mijn leven een vier geweest zijn, hoogstens. Ik wist dat een grote hond een jaar of tien kon worden, dat ik hem zou verliezen. Jij hebt die angsten nooit gehad kennelijk.”

“Nee, de basis waar jij naar streefde kreeg ik direct al cadeau. Ik voelde me nooit onveilig, was sterk, nooit alleen, slim op school en ik was een knappe jongen, qua uiterlijk. Mooi lang haar, meisjes genoeg om me heen. Mijn grote verwachting was dat ik gelukkig zou worden. Een zeven was voor mij niet genoeg. Ik streefde naar een acht of een negen. Die vraag kwam pas veel later naar boven. Ik zal al een jaar of veertig geweest zijn. Het besef in een verkeerd lichaam te zitten, snap je? Mijn leven bestaat uit twee delen. Het eerste als man liep volgens verwachting in mijn gezinsleven. Het tweede, zeg maar zoeken naar het gender dat bij mij hoorde, kwam daarna; ergo dat is mislukt.” Ze kijkt mij aan alsof ze bevestiging wil. Opnieuw droogt ze haar hoofd, nu met het laken.

“Mislukt zeg je, jij bepaalt het zelf. Je bent vrouw geworden, op jouw paspoort staat ‘*vrouw*’, voor de meeste vrienden en kennissen ben je een vrouw. Allemaal volgens verwachting, waar zit jouw pijn?”

“Weet je, ik val nog steeds op vrouwen, mijn baardharen groeien weer, ik draai mijn zware shagje met één hand, ik zuip als een tempelier en heb schoenmaat vijfenveertig. Mijn voeten heb ik nooit zo vaak bloot gezien als hier in het ziekenhuis. Ze zijn een studieobject geworden. Met je grote blote voeten op het kouwe zeil, ken je het nog?” Ik knik en peur in mijn geheugen welke groep dat was en hoe lang geleden. Een jaar of vijftig terug, de groep ‘Het’. De B kant is nog mooier ‘Alleen op het kerkhof’. Siepie’s stem trekt me er weer bij.

“Desondanks is het me gelukt vrouw te worden. Ik ben op weg, al een hele poos, volgens mij heb ik nu geen tijd meer om het ooit werkelijk te worden. Mijn tijd zit erop, dat moet ik accepteren.”

Siepie neemt een slok water en kijkt naar buiten. Ze maakt een gebaar met haar hand dat ze het zat is. Ze wil het onderwerp laten rusten. Het zit haar hoog en het komt haar de strot uit laat ze mij non-verbaal overduidelijk zien. Het is me duidelijk dat ik lange pauzes moet laten vallen. Na elk slokje whisky schiet ze omhoog in de actiestand. Wie ben ik om dat haar te verbieden?

“Zoals jij je nu voelt, zonder dat je pijn hebt, vind je het erg om te sterven?”
“Ja vreselijk; ik kan er niet over uit. Laten we ons daarop focussen. Jij bent psycholoog en moet weten hoe je dat oplost. Ik wil het verdriet in het kwadraat voelen. Gek hè ik wil dieper de pijn in. Mijn levensbalans staat scheef en dat doet pijn. Ik ga dood maar ik wil de pijn doorleven, van binnen en buiten voelen. Ik vraag aan jou maak me verdrietig, nog erger dan ik al ben. Je kent mijn tekortkomingen.”

Ze zit rechtop en wijst met haar vinger naar boven:

“Weet je Jan, over tweehonderd jaar zijn wij veranderd in robotten. Die huid van ons, die organen, alles kan verrotten en afsterven. Als onze huid een plastic membraan is, onze botten van aluminium en onze tanden van roestvrij staal dan leven we eindelijk; en het is meteen het einde aan de pijn, aan de menselijke pijn en geen razzia's meer. Pijn is een verdwijnend verschijnsel Jan.”

Ik denk een poosje na en vraag me af of ik hierin mee wil gaan. Een vriendin van me ligt voor mijn ogen te sterven en ze wil dat ik haar pijn doe. Een idioot verzoek, maar zij is de cliënt. Hoewel, ik kom hier als vriend en niet als psycholoog al zal zij dat anders ervaren. Ze is hard voor zichzelf en wil dat ik haar mentaal pijn doe. Ik hoef haar niet te slaan of te knijpen; dat moest er bijkomen.

Ik voel me voor het blok gezet door haar verzoek en geef een als leuk bedoeld antwoord: “Wil je dat ik je doodongelukkig maak? Daar komt ie dan: we zullen nooit meer biljarten.”

Siepie schenkt nog een bodempje whisky in haar lege glas en schudt haar hoofd: “Je moet geen grappen maken Jan; ik wil pijn lijden, ik verdien straf. Maak me verdrietig alsjeblieft.”

“Siepie ik heb hier geen zin in. Jij ligt weerloos, je zegt dat je dood zult gaan en je wilt dat ik jouw situatie vererger. Neem je lot zoals het komt, ik ben geen sadist; ik vertik het meid.”

Siepie kijkt boos naar het plafond en richt haar blik met een ruk woedend op mij. Dan lachend: “Als je het niet doet keil in die whiskyfles door de ruiten.”

“Nog dreigen ook! Ik wijk niet voor chantage.”

“Je hebt geen keuze Jan. Je bent mijn vriend en psycholoog. Jij kent mijn zwakke plekken, omdat ik ze jou de afgelopen jaren en zoëven nog verteld heb. Jij bent de enige die het rijtje kan opdreunen. Mocht je een zweepslag vergeten, dan help ik je. Euthanasie loont nauwelijks de moeite, snap je. Binnen een week is het gebeurd. Ook als ik voor euthanasie zou kiezen, wil ik eerst lijden.

Euthanasie is pijnloos; als ik vraag of ze me dood willen knuppelen doen ze het niet. Dit vreselijke boek ‘Geboortegrond’ over de weerzinwekkende menselijke aard helpt een beetje. Ze zeggen dat ik ga sterven, terwijl ik het me niet kan voorstellen. Ik voel me nu een stuk beter dan tijdens onze laatste partij biljart.

De weegschaal slaat door naar: blijven leven, blijven leven. Ik ga dood en dat duurt niet lang meer. Het moet pijn doen, alsof ik een rabbi ben waarvan levend de baard wordt uitgetrokken. Ik wil in zo’n toestand raken dat ik niets liever wil dan sterven. Het klinkt misschien vrouwelijk, als dat zou kunnen... ik wil echte, desnoods mentale pijn ervaren. Er blijft niets van mij over, afgezien van de tweets. Nog eenmaal: doe mij pijn!”

Zelfs op haar sterfbed lukt het haar om mij over mijn kern te laten nadenken. Ik hou niet van pijn en ik vind het evenmin fijn mensen pijn te zien lijden. Ik zoek naarstig een uitweg en verzin opnieuw een uitstelopmerking; ik koop tijd, misschien valt ze zo in slaap. “Goed dan, je vraagt erom: we kunnen nooit meer op tennisvakantie naar Italië, Portugal of Frankrijk, vergeet ook het jeu de boules maar en dronken worden in het Koetshuis.”

Ze blijft haar hoofd schudden en zegt: “Nee, ik meen het voorzitter, ik heb op deze softe manier geen zin om dood te gaan. Ik wil me op de bodem van de put voelen en zal ik er vrede mee krijgen de wereld vaarwel te zeggen. Want ik wil niet dood, dat snap je toch? Jij wilt toch ook niet dood. Ik voel me te goed man; hoogstens bekaf.”

Haar gedachtengang kan ik volgen, alleen die pijnprikkels toedienen ligt me niet. Misschien als ze me razend zou maken, zou sarren. Straffen behoort niet tot mijn kerncompetenties. Siepie ligt achterover en hapt naar adem.

“Gooi er een schepje bovenop voorzitter.”

Na een lichte aarzeling gooi ik er een emmer ellende bovenop. “Je kunt niet terug naar jouw roots Siepie waar je al mee bezig was en waar je alles voor over had. Verhuizen van Haarlem naar jouw geboortegrond lijkt me onmogelijk geworden. Terug naar de Pein zit er niet in.”

“Ik wil terug naar de Pein, naar Opeinde, naar Drachten, mijn geboortegrond!”

Ze pakt het boek van haar nachtkastje en steekt het trots in de lucht: “Mijn geboortegrond, Friesland.” Hoe kan iemand die tegen nationalistisch gezwets is zo haar geboortegrond bewieroken?

“Siepie, je krijgt de tijd er niet voor. Je zult jouw drie kleinkinderen niet zien opgroeien, hun verjaardagen niet meer vieren, niet meer met ze naar de eilanden, geen taartjes met ze eten, niet knuffelen, niet vasthouden, niet meer met ze naar de speeltuin, het is over.”

Met overtuiging probeer ik al die nare vooruitzichten uit te spreken. Siepie meent het, ze wil zich nu, hier op dit moment doodongelukkig voelen en het liefst janken; zo ver is het nog niet, zie ik tot mijn spijt. Als ze op dit moment het diepste verdriet heeft doorgemaakt dan kan ze daarna vreedzaam sterven. Als dochter Femke haar bezoekt en haar zoons zien hun vader, moeder op haar sterfbed hoeft ze niet te klagen. Als haar kinderen en kleinkinderen er zijn wil ze aandacht aan hen besteden, niet wegzinken in geweeklaag.

“Dat begint er op te lijken Jan; nooit meer met Maiko, Elza of Kaylee in mijn armen. Geen onbevangen oogopslag van mijn grootste schatten meer opvangen, ze zullen mijn haar, mijn wangen niet meer aanraken. Ik zal ze niet meer zien dribbelen op mijn vloer, in mijn kamer. Ik zal ze nooit van de kleuterschool op hoeven halen, niet op kúnnen halen. Je bent goed bezig Jan, ga zo door, laat me zakken in die afgrond, laat het me voelen psycholoog.”

“Siepie, het is best hoor, al zit ik hier niet als psycholoog, dat weet je.”

Siepie zakt achterover. Zuchten, kreunen, hoesten.

In de stilte die na al haar geluiden komt, ondanks mijn innerlijk verzet, realiseer ik me dat ik de knoop moet doorhakken. Ik zal onafwendbaar steeds een stap verder gaan. Siepie, een doodzieke vriendin hangt groggy in de touwen.

“Siepie is het niet genoeg zo? Kom op meid ik heb mijn best gedaan.”

Inmiddels krijg ik een idee welke boodschap ze uit mijn mond wil horen. Wil ze het van mij horen omdat het dan een zweepslag van een gediplomeerde zweepdrager is? Ik zie dat ze langzaam wegglijdt. Ze weet donders goed wat ik moet zeggen en ik weet het ook. “Waarom moet ik het hardop uitspreken Siepie? Jij weet wat ik moet zeggen maar jij denkt het al; is dat niet voldoende?” Ze zwijgt en wijst omhoog met haar vinger.

Een gedachte die ze al vaak tegen mij heeft uitgesproken. Ik weet dat ik haar ermee help afscheid te nemen. Laat ik dat ellendige laatste salvo, die hatelijke,

nare boodschappen uit mijn strot persen. Een hoogenkele keer kan wreedheid helend werken. Ze heeft straf verdiend vindt ze zelf. Ik ben haar boetedoening...

“Je zult oerlelijk worden. Je zult eruit zien als een vent, je baard gaat weer groeien. Je kunt jezelf niet meer scheren en de stoppels worden keihard. Tenslotte, vlak voor je dood gaat krijg je spijt van jouw verandering van geslacht. Je weet dat het niets heeft opgeleverd. Je weet dat de weegschaal overhelt naar de ellendekant van de balans”

Ze spert haar ogen open, slaat haar handen voor haar gezicht en begint met grote uithalen te huilen. Dat heb ik verdomme veroorzaakt, klootzak! Nu al voel ik de spijt in mijn strot branden, klootzak die ik ben. Ze buigt naar voren op de dekens. Minutenlang blijft ze voorovergebogen schokkend stil liggen huilen. Niet troosten Jan! Niet troosten, denk aan les één uit het grote leerboek der psychologie. Siepie komt een moment met een betraand gezicht overeind en zegt: “Ik krijg grijze stoppels.” Stilte, haar schokkende lijf, niet storen.

Ik zie tijgertje onze poes die halfdood aan kwam kruipen toen ik zeven was. Mijn poesje, die in een klem gezeten had en op tweeëneenhalve poot thuiskwam om te sterven in haar mandje. Niet over haar handen aaien, niet op haar rug wrijven. Dan is alle moeite voor niks geweest. Dit mens, deze vrouw wil het verdriet voelen. Zolang ze leeft beslist ze zelf en heeft vrede met haar straf, haar schuld aflossen. Waarschijnlijk wordt het eenvoudiger voor haar hierna afscheid te nemen. Dit is wat zij wil, keihard in het ijsskoude diepe geworpen worden. In het meertje als het vriest. Een wak hakken en daar poedelnaakt inplonzen. “Man ik ben bekaf”, zegt ze als ze overeind gaat zitten. Ze heeft een geheime dosis energie aangeboord. Er verschijnt weer kleur op haar gezicht, alsof ze zo uit het wak klimt.

“Lekker hoor, dat ben ik kwijt. Mijn gang naar Canossa heb ik afgelegd, ook voor de ex en de kinderen, vooral voor de jongste. Ik wil niet dood maar de wedstrijd is gespeeld. Nu schep jij die hele berg stront in één keer in mijn gezicht. Het druipt van mijn wangen in mijn nek en ik hoef er niets meer mee. Weet je, het maakt me licht in het hoofd. Ze pakt opnieuw het boek van het kastje, gaat op haar rug liggen en houdt het boek met gestrekte armen boven haar. “Het is me gelukt, ik kan afscheid nemen.”

Ze zucht diep, schudt haar hoofd en zegt: “Ik ben een IT-vrouw, ik wil gestructureerd afscheid nemen, snap je. Het liefst zou ik alles wat ik weet, mijn data op een stick downloaden, saven. Wil jij eens kijken naar de tweetjes die ik verstuurd heb? Op die manier leef ik in de digitale wereld voort. Zonder digitale sporen na te laten afscheid te moeten nemen bevalt me niet. Ik heb afscheid genomen van mijn mentale pijn. Save mijn tweets, wil je?”

Ik beloof haar de tweetjes op te zoeken en te bewaren. Als extraatje zal ik er een boekje van maken. Ik heb tientallen digitale foto’s van haar. Wil zij dat ik de tweets daarmee verluchtig?

Ze zegt dat ze dat mooi vindt, de gedachte digitaal op schrift voort te leven. De zuivere speeltijd van haar leven is nog geen kwart van haar totale leven geweest; ze heeft onevenredig veel oponthoud gehad.

“Waarom eerst als man ter wereld komen en dan later het hele traject om mezelf op het rechte spoor te leiden. Als ze me nu meteen als vrouw ter wereld hadden gebracht dan zou ik veel meer werkelijke speeltijd gehad hebben. Mijn moeder zou dat maar wat graag gewild hebben. Die had zo gehoopt na al die zonen een dochter te krijgen.”

Ik confronteer haar ermee dat zij als mens meer is dan een setje data. Een levend mens met gevoelens, hobby’s, een karakter, eigenaardigheden, dat kan je niet